

Łukasz BŁASZCZAK*

Elwira MARSZAŁKOWSKA-KRZEŚ**

PRZYMIOTY PROCESOWE STRON I UCZESTNIKÓW POSTĘPOWANIA NIEPROCESOWEGO NIEZBĘDNE DO DOCHODZENIA OCHRONY PRAWNEJ NA DRODZE SĄDOWEJ. WYBRANE ZAGADNIENIA

(Streszczenie)

Niniejsze opracowanie dotyczy niezwykle ważnej problematyki związanej z przymiotami stron procesowych i uczestników postępowania nieprocesowego. Przymioty stron i uczestników są niezbędnymi elementami do udziału w postępowaniu sądowym. Dotyczy to zarówno podejmowania czynności procesowych, jak i występowania w określonych rolach procesowych.

Słowa kluczowe: zdolność sądowa; legitymacja procesowa; strony; postępowanie nieprocesowe

1. Zagadnienie przymiotów procesowych stron i uczestników postępowania nieprocesowego może budzić uzasadnione wątpliwości z kilku względów. W pierwszym rzędzie należy podkreślić, że katalog tychże przymiotów nie jest ustawowo dookreślony (sprecyzowany), niemniej jednak niektóre z nich mają swoją ustawową regulację (źródło). Dotyczy to chociażby zdolności sądowej¹

---

* Dr hab. prof. nadzw., Zakład Postępowania Cywilnego, Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii, Uniwersytet Wrocławski; e-mail: lukasz.blaszczak1977@gmail.com

** Prof. dr hab., Zakład Postępowania Cywilnego, Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii, Uniwersytet Wrocławski.

¹ Zob. także **W. Broniewicz**, *Zdolność sądowa w postępowaniu cywilnym*, Nowe Prawo 1966/5, s. 573; **idem**, *Zdolność sądowa i legitymacja procesowa w projekcie k.p.c.*, Państwo i Prawo 1960/11, s. 826; **P. Kaczmarek**, *Zdolność sądowa jako problem teorii prawa*, Wolters Kluwer, Kraków 2006, s. 16 i nn.

i procesowej². Nie zmienia to jednak podstawowego w tym względzie założenia, iż skatalogowaniem określonych przymiotów, niezbędnych do dochodzenia ochrony prawnej w postępowaniu rozpoznawczym, zajęła się nauka prawa procesowego cywilnego, wskazując na określone okoliczności, które muszą zaistnieć, aby w ogóle była możliwość wszczęcia i prowadzenia postępowania z udziałem określonych podmiotów. Oczywiście poza koniecznością posiadania przymiotów w ramach postępowania sądowego, siłą rzeczy muszą zaistnieć inne przesłanki procesowe, których spełnienie jest warunkiem procedowania w sprawie.

Uwagi w zakresie przedmiotowej problematyki należałoby zatem rozpocząć od wskazania, kto może być stroną w procesie cywilnym i kto może mieć status uczestnika w postępowaniu nieprocesowym. Zarówno w jednym, jak i drugim przypadku, podmioty uczestniczące w postępowaniu sądowym muszą być podmiotami wyodrębnionymi nie tylko w sferze organizacyjnej, ale przede wszystkim prawnej. Oznacza to, że podmioty sądowego postępowania cywilnego winny być wyposażone w podmiotowość prawną (bądź też w osobowość prawną). Podmiotowość prawna będzie jednocześnie oznaczała, że dany podmiot ma podmiotowość procesową, która jest aktualna na gruncie postępowania cywilnego (postępowania rozpoznawczego)³. Są jednak przypadki i to dość znamienne, gdzie pomimo braku zdolności prawnej, określony podmiot będzie mógł uzyskać status strony procesowej lub uczestnika postępowania nieprocesowego. Przykładem jest tu art. 691³ k.p.c. w myśl którego w sprawach, o których mowa w art. 691¹, zdolność sądową mają ponadto dyrektor przedsiębiorstwa i dyrektor zrzeszenia przedsiębiorstw, działający w tym charakterze, oraz rada pracownicza przedsiębiorstwa i rada zrzeszenia przedsiębiorstw (dotyczy to spraw w postępowaniu nieprocesowym). Natomiast w charakterze strony inicjującej proces może wystąpić zarząd, rada nadzorcza, komisja rewizyjna, co dotyczy możliwości wytoczenia powództwa o uchylenie uchwały wspólników. Zgodnie bowiem z art. 250 k.s.h. prawo do

² Zob. **Ł. Błaszczak**, *Pozycja handlowej spółki osobowej w procesie cywilnym*, TNOiK, Toruń 2006, s. 110; **K. Flaga-Gieruszyńska**, *Zastój procesu cywilnego*, Szczecin 2011, s. 111 i nn.; **R. Flejszar**, w: **A. Góra-Błaszczkowska** (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, tom I, art. 1–729*, C.H. Beck, Warszawa 2013, s. 262 i nn.

³ Por. **Ł. Błaszczak**, *Podmiotowość procesowa jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi oraz innych struktur organizacyjnych z perspektywy art. 64 k.p.c.*, w: **E. Gniewek** (red.), *Podmiotowość cywilnoprawna w prawie polskim. Wybrane zagadnienia*, „Prawo CCCIV”, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2008, s. 7 i nn.; **P. Kaczmarek**, *Zdolność sądowa...*, s. 16 i nn.

wytoczenia powództwa o uchylenie uchwały wspólników przysługuje m.in. zarządowi, radzie nadzorczej, komisji rewizyjnej oraz poszczególnym ich członkom⁴.

Oznacza to w istocie, że podmiotowość procesowa może na zasadzie pewnych ustawowych wyjątków przysługiwać również podmiotom (spersonifikowanym strukturom organizacyjnym⁵), które nie są wyposażone w zdolność prawną oraz zdolność do czynności prawnych. Tego rodzaju stwierdzenie może również świadczyć o tym, że przymioty procesowe mogą zachowywać autonomiczność na gruncie prawa procesowego cywilnego i nie być uzależnione od przymiotów materialnoprawnych (tj. od zdolności prawnej czy też zdolności do czynności prawnych). Tak więc sprzężenie zwrotne pomiędzy podmiotowością prawną a procesową nie zawsze musi być punktem wyjścia do analizy i konceptualizacji przymiotów stron i uczestników biorących udział w postępowaniu sądowym. Z drugiej znów strony wskazane przykłady stanowią jedynie wyjątki, albowiem w każdym niemal przypadku podmiotowość prawna będzie pokrywała się z podmiotowością procesową.

2. Cechą charakterystyczną procesu cywilnego jest tak zwana zasada dwustronności. Zasada ta odróżnia proces cywilny od innych postępowań, w tym także postępowania nieprocesowego, w ramach którego nie ma dwóch przeciwstawnych stron, co nie oznacza, że wśród uczestników biorących udział w takim postępowaniu nie ma rozbieżnych interesów prawnych⁶. Podstawowym założeniem zasady dwustronności jest to, że proces może toczyć się tylko między dwoma stronami,

⁴ Por. **Ł. Błaszczak**, *Podmiotowość procesowa...*, s. 27; **H. Mądrzak**, *Zdolność sądowa a zdolność prawna (uwagi wokół upodmiotowienia niektórych struktur organizacyjnych w prawie cywilnym i procesowym)*, w: **R. Szytk** (red.), *II Kongres Notariuszy Rzeczypospolitej Polskiej – referaty i opracowania*, Poznań 1999, s. 180; **J. Kosik**, *Zdolność państwowych osób prawnych w zakresie prawa cywilnego*, Warszawa 1963, s. 24.

⁵ Zob. także opracowania: **H. Mądrzak**, *Zdolność sądowa...*, s. 180 i nn.; **idem**, *Pozycja osobowych spółek handlowych w postępowaniu cywilnym (na przykładzie spółki jawnej)*, w: *Kodeks spółek handlowych. Studia i materiały*, Poznań 2001.

⁶ Zob. **K. Piasecki**, *Postępowanie sporne rozpoznawcze w sprawach cywilnych*, C.H. Beck, Warszawa 2011, s. 203. Przykładowo w przedmiocie statusu uczestników postępowania nieprocesowego: **E. Marszałkowska-Krześ**, w: **E. Marszałkowska-Krześ**, **Ł. Błaszczak**, **I. Gil**, **E. Rudkowska-Ząbczyk**, *Postępowanie cywilne*, C.H. Beck, Warszawa 2013, s. 434 i nn.; **eadem**, *Wpisy w rejestrze przedsiębiorców dotyczące spółek handlowych*, Warszawa 2004, s. 57 i nn.; **E. Gapska**, **J. Studzińska**, *Postępowanie nieprocesowe*, Wolters Kluwer, Warszawa 2015, s. 131 i nn.; **A. Maziarz**, *Formalizm w postępowaniu wieczystoksięgowym*, Warszawa 2012, s. 88 i nn.; **A. Stempniak**, *Postępowanie o dział spadku*, C.H. Beck, Warszawa 2010, s. 87 i nn.

tj. powodem i pozwanym⁷. Status powoda lub pozwanego określony podmiot (osoba fizyczna, osoba prawna, jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną) uzyskuje już przez sam udział we wszczętym i toczącym się postępowaniu. W procesie skargowym decydujące pod tym względem znaczenie ma zachowanie powoda, albowiem to on przez swoje własne działanie (wniesienie pozwu) wszczyna postępowanie i wyznacza stronę przeciwną, narzucając jej jednocześnie rolę pozwanego. Problematyczne staje się określenie, w którym momencie dany podmiot staje się stroną pozwaną. Z jednej strony podkreśla się zasadę, iż podmiot staje się stroną pozwaną nie z chwilą wytoczenia powództwa, lecz dopiero z momentem doręczenia pozwu⁸. Natomiast właściwsze wydaje się mimo wszystko stanowisko, które opowiadałoby się za tym, że pozwany już przez sam fakt wskazania w pozwie ma taki właśnie status. Statusu tego nie zmienia bowiem fakt doręczenia pozwu. Kwestia zaś doręczenia mu pozwu jest istotna, ale już z innego punktu widzenia. Zresztą, gdyby pójść w kierunku takim, że status strony pozwanej określony podmiot uzyskuje dopiero z momentem doręczenia mu pozwu, to w konsekwencji należałoby przyjąć, że wskazanie już tego podmiotu w pozwie jako pozwanego, staje się w istocie błędnym zabiegiem procesowym i pozbawionym sensu. Co najwyżej można by wówczas mówić o potencjalnym pozwanym, czy też o potencjalnej stronie pozwanej, ale byłoby to jak sądzimy niecelowe i nieuzasadnione. Stąd też właściwe jest przyjęcie, że status strony procesowej określone podmioty uzyskują w momencie wytoczenia powództwa. A zatem powód i pozwany są podmiotami, którym przypiszemy status stron procesowych i co do tego nie ma najmniejszych wątpliwości. To niebanalne stwierdzenie można uzupełnić także i tym spostrzeżeniem, że powodem jest z reguły taki podmiot, który dochodzi swego prawa podmiotowego i który wszczyna postępowanie poprzez złożenie

⁷ Por. **M. Waligórski**, *Polskie Prawo Procesowe. Funkcja i struktura procesu*, Warszawa 1947, s. 124; **J. Bardzki**, *Spór z samym sobą*, Palestra 1929, s. 45; **W. Siedlecki**, w: **idem**, **Z. Świeboda**, *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 2000, s. 109; **idem**, *Zarys postępowania cywilnego*, Warszawa 1966, s. 109; **W. Berutowicz**, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 1984, s. 131; **A. Zieliński**, *Postępowanie cywilne. Kompendium*, C.H. Beck, Warszawa 2000, s. 45; **W. Broniewicz**, *Postępowanie cywilne*, LexisNexis, Warszawa 2008, s. 136; **J. Jodłowski**, w: **idem**, **Z. Resich**, **J. Lapiere**, **T. Misiuk-Jodłowska**, *Postępowanie cywilne*, LexisNexis, Warszawa 2003, s. 168 i nn.

⁸ Por. **S. Gołąb**, *Strona procesowa w kodeksie postępowania cywilnego*, w: *Czasopismo prawnicze i ekonomiczne* 1939/32/1–6, s. 2; zob. także na temat pojęcia strony procesowej **Ł. Błaszczak**, *Spółka osobowa prawa handlowego jako strona procesu cywilnego. Wybrane zagadnienia na tle procedury cywilnej*, w: *Kodeks spółek handlowych po pięciu latach*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2006, s. 273 i nn.

powództwa do sądu, ewentualnie zaprzecza istnieniu określonego prawa podmiotowego lub stosunku prawnego (np. powództwo o negatywne ustalenie art. 189 k.p.c.), natomiast pozwanym jest ten podmiot, który prawo to narusza lub jemu zagraża i przeciwko któremu owo powództwo jest skierowane⁹. Bez względu jednak na zachowanie się powoda i pozwanego proces nie może toczyć się bez ich udziału. Istnienie dwóch stron procesowych warunkuje bowiem możliwość toczenia się procesu¹⁰.

Gdy chodzi zaś o kwalifikację materialnoprawną podmiotu, występującego jako powód lub pozwany w sprawie, to zauważyć należy, iż dokonywana jest ona dopiero w toku badania merytorycznych przesłanek ochrony prawnej (legitymacji procesowej) i ma znaczenie dla rozstrzygnięcia meritum sprawy. Nie ma jednak wpływu na ocenę dopuszczalności postępowania w danej sprawie. Dopiero w trakcie toczącego się postępowania organ procesowy może zająć się badaniem materialnoprawnych aspektów zgłoszonego żądania i rozważyć, czy występujące w sprawie strony zostały prawidłowo oznaczone – jako uprawnione lub zobowiązane w świetle kryteriów wynikających ze stosunku cywilnego¹¹. W trakcie postępowania następuje również badanie istnienia innych przesłanek materialnoprawnych, których brak uzasadniałby oddalenie powództwa.

3. Gdy chodzi zaś o status uczestnika postępowania nieprocesowego, to należy podnieść, iż w tym postępowaniu nie ma pojęcia strony, albowiem dwustronność jest cechą procesu cywilnego, natomiast występuje tu pojęcie uczestnika. Uczestnikiem postępowania można stać się: a) wskutek zgłoszenia wniosku wszczynającego postępowanie; b) przez wzięcie udziału w toczącym się postępowaniu z własnej inicjatywy; c) wskutek wezwania przez sąd do udziału w toczącym się postępowaniu; d) z mocy samego prawa¹². Zgodnie z przepisem art. 510 k.p.c. definicję uczestnika tworzą dwa elementy – element materialnoprawny wyrażo-

⁹ Zob. także **P. Grzegorzcyk**, w: **T. Ereciński, J. Gudowski, M. Jędrzejewska, K. Weitz, P. Grzegorzcyk**, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie rozpoznawcze*, t. I, wyd. 4, red. T. Ereciński, LexisNexis, Warszawa 2012, s. 326 i nn.

¹⁰ Por. **H. Trammer**, *Następca bezprzedmiotowość procesu cywilnego*, Kraków 1950, s. 32; **J. Jodłowski, Z. Resich, J. Lapierre, T. Misiuk-Jodłowska, K. Weitz**, *Postępowanie cywilne*, LexisNexis, Warszawa 2009, s. 189.

¹¹ Por. **H. Mądrzak**, w: **idem, E. Marszałkowska-Krześ**, *Postępowanie cywilne*, C.H. Beck, Warszawa 2003, s. 97.

¹² Por. **E. Marszałkowska-Krześ**, *Postępowanie nieprocesowe w sprawach osobowych oraz rodzinnych*, C.H. Beck, Wrocław 2012, s. 47 i nn.; **eadem**, w: **Ł. Błaszczak, I. Gil, E. Rudkowska-Ząbczyk, E. Marszałkowska-Krześ**, *Postępowanie cywilne*, C.H. Beck, Warszawa 2008, s. 346 i nn.; **eadem**, *Wpisy...*, s. 64 i nn.

ny przez odwołanie się do kategorii zainteresowanego w sprawie oraz element formalny (procesowy) zawarty w zwrocie „jeżeli weźmie udział, staje się uczestnikiem”¹³. Jedną z form wzięcia udziału jest wniesienie wniosku o wszczęcie postępowania. Paragraf 2 art. 510 k.p.c. wskazuje także inny sposób stania się uczestnikiem postępowania, a mianowicie jeżeli okaże się, że zainteresowany nie jest uczestnikiem, sąd wezwie go do udziału w sprawie. Przez wezwanie do wzięcia udziału w sprawie wezwany staje się uczestnikiem. Wzięcie udziału jest możliwe aż do zakończenia postępowania w drugiej instancji, przy czym przystępujący uzyskuje status uczestnika dopiero z chwilą wydania przez sąd postanowienia o dopuszczeniu go do wzięcia udziału w sprawie¹⁴. Odnosząc się natomiast do zainteresowanego w sprawie, należy zauważyć, że jest nim każdy, kogo praw dotyczy wynik postępowania. Jednakże tego rodzaju wyjaśnienie nie rozwiewa wątpliwości koncentrujących się wokół samego pojęcia uczestnika. Niewątpliwie pojęcie uczestnika zainteresowanego w sprawie wiąże się z zagadnieniem interesu prawnego. Zainteresowany bowiem oznacza tyle, co mający interes prawny. Samo pojęcie interesu prawnego nie jest w doktrynie jednolicie rozumiane i w dużej mierze jest to sprawą różnego podejścia do kwalifikacji interesu prawnego. Interesu prawnego nie można utożsamiać z interesem emocjonalnym, czy też z interesem gospodarczym. Interes prawny uważany jest za przesłankę szeregu ważnych czynności procesowych nie tylko w procesie cywilnym, ale przede wszystkim w postępowaniu nieprocesowym. Oceniając jego istotę można przyjąć, że interes prawny to obiektywna, czyli rzeczywiście istniejąca, a nie tylko hipotetyczna, czyli stwierdzona przez stronę i subiektywna, potrzeba ochrony prawnej¹⁵. W. Siedlecki przyjmuje, że zainteresowane mogą być zarówno podmioty, których położenie prawne, prawa i obowiązki pozostają w związku

¹³ Por. **K. Lubiński**, *Udział prokuratora w postępowaniu nieprocesowym w ujęciu prawnoporównawczym*, w: **E. Łętowska** (red.), *Proces i Prawo. Rozprawy prawnicze. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Jerzego Jodłowskiego*, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź 1989, s. 97; **A. Bartoszewicz**, *Postępowanie o uznanie za zmarłego i stwierdzenie zgonu*, Wolters Kluwer, Warszawa 2007, s. 104; **K. Markiewicz**, *Postępowanie w sprawach depozytowych*, Wolters Kluwer, Warszawa 2007, s. 200; **E. Marszałkowska-Krzes**, *Postępowanie nieprocesowe...*, s. 48; **eadem**, *Wpisy...*, s. 50 i nn.

¹⁴ Por. **A. Bartoszewicz**, *Postępowanie...*, s. 105; także **K. Markiewicz**, *Postępowanie...*, s. 201; **E. Marszałkowska-Krzes**, *Ustawa o Krajowym Rejestrze Sądowym. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2001, s. 13 i nn.

¹⁵ Por. **T. Rowiński**, *Interes prawny w procesie cywilnym i w postępowaniu nieprocesowym*, Warszawa 1971, s. 22; **S. Dalka**, *Sądowe postępowanie cywilne. Założenia ogólne i proces cywilny*, Gdańsk 1984, s. 150 i nn.; **E. Marszałkowska-Krzes**, **I. Gil**, *Postępowanie w sprawach upadłościowych i rejestrowych*, C.H. Beck, Warszawa 2011, s. 172.

z przedmiotem postępowania, jak i podmioty, z których powodu postępowanie jest prowadzone¹⁶. Interes prawny pełni funkcję legitymacji procesowej w postępowaniu nieprocesowym, stąd też jedynie zostanie poniżej zasygnalizowany jako element istotny z punktu widzenia poszukiwania ochrony prawnej. Równocześnie należy zauważyć, że w niektórych przypadkach (w odniesieniu do prokuratora, czy Rzecznika Praw Obywatelskich) legitymacja do udziału w postępowaniu nieprocesowym nie może być zestawiana na takiej samej płaszczyźnie, jak ma to miejsce w stosunku do uczestników postępowania nieprocesowego¹⁷.

4. Wśród zatem przymiotów, które jawią się jako niezbędne – aby zaistniała możliwość uzyskania podmiotowości w sferze prawa procesowego, a także samodzielności w zakresie dokonywania czynności procesowych i skutecznego domagania się ochrony własnych lub cudzych praw – należy wyróżnić: zdolność sądową, zdolność procesową, zdolność postulacyjną, legitymację procesową (interes prawny w postępowaniu nieprocesowym)¹⁸.

I tak, gdy chodzi o zdolność sądową, to w myśl art. 64 § 1 k.p.c. jest to zdolność do występowania jako strona. Należy podkreślić, że to zdolność sądowa jest podstawowym przymiotem, który warunkuje posiadanie m.in. zdolności procesowej, ale nie odwrotnie. Nie może być bowiem tak, że dany podmiot posiada zdolność procesową, nie posiadając zdolności sądowej. Tego rodzaju konstrukcje procesowe są niedopuszczalne i nieznanne prawu procesowemu cywilnemu. Zdolności sądowej nie wywiedziemy ze zdolności procesowej, pomimo że każdy kto ma zdolność procesową, ma i zdolność sądową. Nie działa to jednak automatycznie. Podkreśla się, iż możliwość pozywania i bycia pozywanym świadczy o posiadaniu właśnie zdolności sądowej¹⁹, a nie procesowej.

Zdolność sądowa jest przesłanką procesową, która podlega konwalidacji, oczywiście dotyczy to tylko i wyłącznie podmiotów, które nie są osobami fizycznymi. Z art. 64 § 1 k.p.c. można by odnieść błędne wrażenie, że zdolność sądowa decyduje o statusie strony procesowej, co można by na podstawie art. 13 § 2 k.p.c. odnieść także do uczestnika postępowania nieprocesowego. Teza ta jest jednak błędna, albowiem o statusie strony procesowej (i tym samym uczestnika postępowania nieprocesowego) nie decyduje tak do końca fakt posiadania zdolności

¹⁶ W. Siedlecki, *Postępowanie nieprocesowe*, Warszawa 1988, s. 38.

¹⁷ Zob. także J. Jodłowski, Z. Resich, J. Lapierre, T. Misiuk-Jodłowska, K. Weitz, *Postępowanie cywilne...*, s. 208.

¹⁸ Zob. Ł. Błaszczak, *Pozycja...*, s. 125.

¹⁹ R. Schmidt, *Lehrbuch des deutschen Zivilprozessrechts*, Leipzig 1910, s. 316.

sądowej²⁰. Można to bowiem zaobserwować przy wykładni innych przepisów kodeksu postępowania cywilnego, z których wynika, że status strony procesowej dany podmiot może uzyskać mimo braku nawet zdolności sądowej²¹. Przykładowo w myśl art. 70 § 2 k.p.c. sąd może dopuścić tymczasowo do czynności stronę niemającą zdolności sądowej lub procesowej albo osobę niemającą należytego ustawowego umocowania, z zastrzeżeniem, że przed upływem wyznaczonego terminu braki będą uzupełnione, a czynności zatwierdzone przez powołaną do tego osobę. Również w świetle art. 379 pkt 2 k.p.c. ustawodawca podając przyczyny nieważności postępowania odwołuje się do strony procesowej mimo braku posiadania przez nią zdolności sądowej. Nieważność postępowania zachodzi, jeżeli strona nie miała zdolności sądowej lub procesowej, organu powołanego do jej reprezentowania lub przedstawiciela ustawowego, albo gdy pełnomocnik strony nie był należycie umocowany. Regulacje te są znamienne z punktu widzenia okoliczności posiadania statusu strony procesowej mimo braku w tychże wypadkach podstawowego przymiotu w postaci zdolności sądowej. Jednocześnie świadczą one o tym, że teza, jakoby zdolność sądowa była przesłanką uzyskania statusu strony procesowej, a wywodzącą się z art. 64 § 1 k.p.c., zawodzi i tym samym nie może być wystarczająca do omawiania tego przymiotu w całości. Odębne (i poniekąd odosobnione) stanowisko w powyższym zakresie zajmuje M. Lisiewski, który uważa, że o stronie procesowej można mówić dopiero wówczas, gdy posiada określone przymioty, jak np. zdolność sądową²². Pogląd ten autor opiera przede wszystkim na przepisie art. 64 k.p.c., zgodnie z którym dany podmiot musi mieć najpierw zdolność sądową, aby mógł następnie występować w procesie jako strona. Ze względów wskazanych powyżej stanowisko to nie zasługuje na uwzględnienie, aczkolwiek w świetle art. 64 § 1 k.p.c. nie można odmówić mu pewnych racji²³.

Przy okazji sygnalizowania kwestii zdolności sądowej należy podnieść, że kodeks postępowania cywilnego w zakresie tego atrybutu nie jest jedynym źródłem, aczkolwiek wydaje się, że z punktu widzenia systemowego za taki po-

²⁰ Zob. **W. Broniewicz**, *Zdolność sądowa w postępowaniu cywilnym*, Nowe Prawo 1966/5, s. 573; **idem**, *Zdolność sądowa i legitymacja procesowa w projekcie k.p.c.*, Państwo i Prawo 1960/11, s. 826; **idem**, *Zdolność sądowa i zdolność arbitrażowa a zdolność prawna*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego, Nauki Humanistyczno-Społeczne 1973/1/99.

²¹ Zob. także **W. Broniewicz**, *Zdolność sądowa...*, s. 573 i nn.; **idem**, *Postępowanie cywilne w zarysie*, LexisNexis, Warszawa 2005, s. 138 i nn.

²² Por. **M. Lisiewski**, w: **B. Dobrzański, M. Lisiewski, Z. Resich, W. Siedlecki**, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. I, pod red. Z. Resicha i W. Siedleckiego, PWN, Warszawa 1969, s. 170 i nn.

²³ Por. **Ł. Błaszczak**, *Pozycja...*, s. 126 i nn.

winien uchodzić. Za źródła pozakodeksowe w zakresie zdolności sądowej może uchodzić także art. 8 k.s.h., który dotyczy handlowych spółek osobowych, czy też art. 6 zd. 2 ustawy z dnia 24 czerwca 1994 roku o własności lokali. W myśl tego ostatniego: „Ogół właścicieli, których lokale wchodzi w skład określonej nieruchomości, tworzy wspólnotę mieszkaniową. Wspólnota mieszkaniowa może nabywać prawa i zaciągać zobowiązania, pozywać i być pozwana” (art. 6 ustawy o własności lokali). W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2014 roku (IV CSK 470/13) wskazano, iż:

Wspólnota mieszkaniowa nie powinna występować w innej roli, niż została przewidziana dla niej w ustawie ustrojowej. Ma ona zatem zdolność prawną tylko w granicach celów wspólnoty mieszkaniowej. Takim celem jej działania nie jest uzyskanie na swoją rzecz składnika majątkowego, związanego z gospodarowaniem między innymi tymi lokalami przez osobę prawną, jaką jest spółdzielnia mieszkaniowa. Pamiętać należy, że majątek spółdzielni stał się prywatną własnością jej członków (art. 3 ustawy z 1982 roku – Prawo spółdzielcze)²⁴.

Zgodnie z kolei z art. 8 § 1 k.s.h. spółka osobowa może we własnym imieniu nabywać prawa, w tym własność nieruchomości i inne prawa rzeczowe, zaciągać zobowiązania, pozywać i być pozywana²⁵.

Przedmiotowe regulacje potwierdzają, że kodeks postępowania cywilnego w zakresie jednego z najważniejszych przymiotów stron (i uczestników postępowania) nie musi być wcale podstawowym źródłem w zakresie oceny tej zdolności. Tego rodzaju rozwiązań nie należy pochwalać, albowiem to k.p.c. powinien być podstawowym źródłem w zakresie jakichkolwiek (i wszystkich instytucji) prawa procesowego cywilnego. Ewentualnie inne ustawy procesowe mogłyby być źródłem dla regulacji prawnoprocesowych; ale już z kolei ustawy dotyczące *stricte* kwestii materialnoprawnych (jak np. kodeks spółek handlowych), kwalifikowane do innych dziedzin prawa, nie powinny stanowić źródła dla instytucji typowo procesowych.

5. Poza zdolnością sądową, podmiot uczestniczący w postępowaniu rozpoznawczym, powinien posiadać zdolność procesową. Zdolność procesowa jest to zdolność do podejmowania czynności procesowych. Zdolność tę w myśl art. 65 § 1 k.p.c. posiadają osoby fizyczne, osoby prawne oraz organizacje społeczne dopuszczone do działania na podstawie obowiązujących przepisów, choćby nie miały osobowości prawnej. Podana wyżej definicja zdolności procesowej jest definicją ustawodawcy, w doktrynie procesu cywilnego natomiast

²⁴ IV CSK 470/13, LEX nr 1480192.

²⁵ Por. **Ł. Błaszczak**, *Podmiotowość procesowa...*, s. 10 i nn.

pojęcie zdolności procesowej było różnie definiowane. Z. Resich²⁶ i W. Siedlecki²⁷ przez zdolność procesową rozumieli zdolność do podejmowania czynności procesowych osobiście bądź przez ustanowionego przez siebie pełnomocnika. M. Waligórski do podobnego ujęcia dodaje słowa „we własnym imieniu”²⁸. S. Gołąb i Z. Wusatowski interpretują zdolność procesową jako zdolność do ważnego działania w procesie. Ponadto ich zdaniem zdolność procesowa jest uprzymiotnieniem zdolności sądowej²⁹. Zaś M. Allerhand podnosi, iż warunkiem zdolności procesowej jest zdolność do zaciągania zobowiązań przez umowę³⁰.

W przypadku osób fizycznych zdolność procesowa jest warunkowana posiadaniem zdolności do czynności prawnej, aczkolwiek – co istotne na gruncie postępowania cywilnego – kwestia zdolności przedstawia się nieco inaczej niż na gruncie prawa materialnego. Otóż w prawie procesowym cywilnym nie występuje kategoria tzw. ograniczonej zdolności do czynności procesowych, jak ma to miejsce w odniesieniu do zdolności do czynności prawnych, gdzie to właśnie występuje ograniczona zdolność do czynności prawnych (art. 15 k.c.). Ustawodawca nie przewidział w k.p.c. możliwości takiej kwalifikacji, co oznacza, że określony podmiot albo ma zdolność procesową we wszystkich sprawach, albo ma tylko w niektórych, albo też nie ma jej w ogóle. Osoby fizyczne mają zatem zdolność procesową w przypadku posiadania zdolności do czynności prawnych. W stosunku do podmiotów niebędących osobami fizycznymi właściwe jest przyjęcie, że zdolność procesowa może być warunkowana posiadaniem zdolności sądowej. Chodzi mianowicie o to, że jeśli dany przepis wskazuje na uzyskanie przez określony podmiot zdolności sądowej, to równocześnie należy przyjąć, że ten podmiot jest wyposażony w zdolność procesową (cytowany powyżej art. 8 k.s.h., czy też art. 6 ustawy o własności lokali). Zatem jeżeli podmiot, niebędący osobą fizyczną, posiada zdolność sądową, automatycznie niejako wyposażony jest też w zdolność procesową³¹. Ograniczenie i pozbawienie tej zdolności nie jest w stosunku do

²⁶ Z. Resich, *Przesłanki procesowe*, Warszawa 1966, s. 136.

²⁷ W. Siedlecki, *Zarys postępowania cywilnego*, Warszawa 1966, s. 113.

²⁸ M. Waligórski, *Polskie prawo procesowe cywilne. Funkcja i struktura procesu*, Warszawa 1947, s. 128.

²⁹ S. Gołąb, Z. Wusatowski, *Kodeks postępowania cywilnego. Część pierwsza. Postępowanie sporne*, Kraków 1932, s. 176.; także S. Gołąb, *Strona...*, s. 5; J.J. Litauer, *Kodeks postępowania niespornego. Księga I. Część ogólna*, PWN, Łódź 1946, s. 34.

³⁰ M. Allerhand, *Kodeks postępowania cywilnego, część I*, Lwów 1932, s. 74.

³¹ Zob. H. Mądrzak, w: H. Mądrzak, E. Marszałkowska-Krześ, *Postępowanie...*, s. 103; W. Broniewicz, *Postępowanie cywilne w zarysie*, LexisNexis, Warszawa 1983, s. 112 i 113; *idem*, *Glosa do uchwały z dnia 16 kwietnia 1991 r. (III CZP 23/91)*, Przegląd Sądowy 1992/9, s. 100; W. Siedlecki, *Przegląd Orzecznictwa Sądu Najwyższego*, Państwo i Prawo 1959/7, s. 95 i 96.

tych podmiotów możliwe, chyba że na skutek wykreślenia z rejestru bądź ich likwidacji, bądź też ustania ich bytu w inny sposób. Wówczas jednak utracą one zdolność prawną, a co za tym idzie – sądową. Zdolność procesowa, jak wskazano powyżej, oznacza zdolność do czynności procesowych. W. Siedlecki podnosi, że czynność procesowa może zostać dokonana także przez podmiot nieposiadający tej zdolności z tym tylko zastrzeżeniem, że skutki tej czynności procesowej będą zależeć od późniejszego uzupełnienia braków w zakresie zdolności procesowej w myśl art. 70 k.p.c.³²

6. Odnosząc się do kolejnego atrybutu, wskazać można na taką kwalifikację doktrynalną jak zdolność postulacyjna. Sama zdolność postulacyjna jest wytworem doktryny, aczkolwiek jej określone znamiona odnajdujemy w przepisach kodeksu postępowania cywilnego (znamiona w zakresie ewentualnych ograniczeń w podejmowaniu określonych czynności procesowych). Przez zdolność postulacyjną określonego podmiotu należy rozumieć zdolność do osobistego działania w postępowaniu cywilnym. Pojęcie zdolności postulacyjnej należy do pojęć zupełnie niezależnych od prawa materialnego³³. W doktrynie procesu cywilnego wskazuje się, iż brak zdolności może wynikać z przyczyn zarówno natury faktycznej, jak i prawnej. W przypadku pierwszej grupy przyczyn, strona będzie pozbawiona tej zdolności, gdy faktycznie i fizycznie nie jest w stanie działać osobiście w postępowaniu, np. dlatego, że nie zna języka lub z powodu ułomności fizycznej (głuchoniema)³⁴. Przyczyna braku zdolności postulacyjnej z powodu ułomności fizycznej czy też nieznajomości języka nie odnosi się do podmiotów niebędących osobami fizycznymi, a ewentualnie do ich współników lub członków podejmujących działania w imieniu takiego podmiotu – jednakże wówczas to te podmioty musiałyby być kwalifikowane jako strony procesowe. W stosunku zatem do osób prawnych i jednostek organizacyjnych niebędących osobami fizycznymi, którym

---

Pośrednio takie stanowisko zajmują także: **M. Sawczuk**, *Zdolność procesowa w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1963, s. 87; **Z. Krzeziński**, *Zdolność sądowa i procesowa jednostek nie posiadających osobowości prawnej*, Palestra 1958/7–8, s. 69–71. Zob. także **Ł. Błaszczak**, *Pozycja...*, s. 129 i nn.

³² Por. **W. Siedlecki**, *Czynności procesowe*, Państwo i Prawo 1951/11, s. 698. Odmienne stanowisko w tym zakresie zajmuje **J. Jagiela**, *Brak zdolności sądowej i procesowej – jako podstawa wznowienia postępowania cywilnego*, Przegląd Sądowy 2002/2, s. 29.

³³ Por. **S. Gołąb**, *Strona...*, s. 13. Więcej o zdolności postulacyjnej zob. **H. Mądrzak**, w: **idem**, **E. Marszałkowska-Krześ**, *Postępowanie...*, s. 105; **E. Marszałkowska-Krześ**, *Wpisy...*, s. 64 i 65; **W. Siedlecki**, *Zarys postępowania cywilnego*, Warszawa 1966, s. 115 i 116; **M. Sawczuk**, *Zdolność procesowa w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1963, s. 79 i 80.

³⁴ Por. **Ł. Błaszczak**, *Pozycja...*, s. 134 i nn.

ustawa przyznaje zdolność prawną, nie sposób przyjąć, że nieznanomość języka czy ułomność fizyczna może być przyczyną nieprzyznania takiemu podmiotowi zdolności postulacyjnej. Wskazany aspekt identycznie się przedstawia, gdy chodzi o uczestników postępowania nieprocesowego.

Jeżeli chodzi natomiast o brak zdolności postulacyjnej z przyczyn natury prawnej, to ma on miejsce wówczas, gdy przepisy prawa przewidują dla określonej czynności procesowej zastępstwo stron przez inną osobę. Zgodnie z art. 87¹ k.p.c., w postępowaniu przed Sądem Najwyższym obowiązuje zastępstwo stron przez adwokatów lub radców prawnych. Zastępstwo to dotyczy także czynności procesowych związanych z postępowaniem przed Sądem Najwyższym, podejmowanych przed sądem niższej instancji. Zdolność postulacyjną określonych podmiotów, jak wskazuje S. Dalki, można wywieść ze zdolności procesowej, z której ona wynika³⁵. Swoje stanowisko S. Dalka uzasadnia tym, że zdolność postulacyjna to nic innego jak zdolność do samodzielnego i osobistego działania w postępowaniu, a więc podejmowania czynności procesowych. Odmienne stanowisko zajmuje M. Sawczuk, twierdząc, że zdolność postulacyjna ma niewiele wspólnego ze zdolnością procesową³⁶. Wydaje się jednak, że właściwe jest przyjęcie stanowiska, zgodnie z którym: skoro dany podmiot ma zdolność procesową, to bynajmniej nie jest to równoznaczne z posiadaniem zdolności postulacyjnej. Dotyczy to nie tylko samych stron procesowych, ale i również uczestników postępowania nieprocesowego.

7. Wreszcie atrybutem o istotnym znaczeniu jest legitymacja procesowa, która w stosunku do uczestników postępowania nieprocesowego wiąże się z posiadaniem interesu prawnego. Legitymacja procesowa jest tym przymiotem, który co prawda nie decyduje o posiadaniu statusu strony procesowej, niemniej jednak samo posiadanie innych atrybutów nie uprawnia jeszcze tego podmiotu do brania udziału i występowania w konkretnym procesie. Dopiero posiadanie legitymacji procesowej daje taką możliwość. Kodeks postępowania cywilnego nie definiuje legitymacji procesowej, zaś poglądy wypowiedziane na jej temat są w dużym stopniu zróżnicowane³⁷. I tak W. Berutowicz uważa, że legitymacja procesowa jest to materialne uprawnienie do występowania w konkretnym pro-

³⁵ S. Dalka, *Sądowe postępowanie cywilne. Założenia ogólne i proces cywilny*, Gdańsk 1984, s. 150.

³⁶ M. Sawczuk, *Zdolność...*, s. 79.

³⁷ Por. m.in. Ł. Błaszczak, *Pozycja...*, s. 136 i nn.; W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *Postępowanie cywilne w zarysie*, LexisNexis, Warszawa 2014, s. 145.

cesie cywilnym w charakterze strony procesowej³⁸. Podobnie ujmuje legitymację procesową W. Siedlecki, dodając, iż jest ona szczególnym uprawnieniem, wynikającym z określonej sytuacji materialnoprawnej³⁹. Natomiast W. Broniewicz podaje, że jest ona uprawnieniem do wystąpienia w danym procesie jako powód (legitymacja czynna), względnie pozwany (legitymacja bierna)⁴⁰. S. Dalka legitymację procesową ujmuje jako możliwość dochodzenia roszczenia (lub praw podmiotowych) oraz obrony interesów strony⁴¹. Jest ona przy tym uprawnieniem wynikającym z prawa materialnego do występowania w konkretnym sporze sądowym w charakterze określonej strony. W doktrynie forsowany był także podział na legitymację procesową (*ad processum*) i na legitymację materialną (*ad causa*), co związane było z rozróżnieniem stron w znaczeniu materialnym i w znaczeniu formalnym. Stroną w znaczeniu materialnym ma być ta osoba, której służy legitymacja materialna, stroną w znaczeniu formalnym natomiast ta osoba, której służy legitymacja formalna⁴². Podobnie w postępowaniu nieprocesowym: uczestnikiem będzie ten podmiot, który ma legitymację procesową, a zatem jest zainteresowany. W myśl bowiem art. 510 § 1 zainteresowanym w sprawie jest każdy, czyich praw dotyczy wynik postępowania, może on wziąć udział w każdym stanie sprawy aż do zakończenia postępowania w drugiej instancji. Jeżeli weźmie udział, staje się uczestnikiem. Na odmowę dopuszczenia do wzięcia udziału w sprawie przysługuje zażalenie. Jeżeli okaże się, że zainteresowany nie jest uczestnikiem, sąd wezwie go do udziału w sprawie. Przez wezwanie do wzięcia udziału w sprawie wezwany staje się uczestnikiem. W razie potrzeby wyznaczenia kuratora do zastępowania zainteresowanego, którego miejsce pobytu jest nieznane, jego wyznaczenie następuje z urzędu (art. 510 § 2 k.p.c.)⁴³.

³⁸ W. Berutowicz, *Znaczenie prawne sądowego dochodzenia roszczeń*, PWN, Warszawa 1966, s. 53.

³⁹ W. Siedlecki, w: *idem*, Z. Świeboda, *Postępowanie cywilne. Zarys wkładu*, Warszawa 2003, s. 121; *idem*, w: J. Jodłowski, W. Siedlecki, *Postępowanie cywilne. Część ogólna*, Warszawa 1958, s. 277.

⁴⁰ W. Broniewicz, *Pojęcie legitymacji procesowej*, w: *Studia z procesu cywilnego*, Katowice 1986, s. 82; *idem*, *Przyczyny oddalenia powództwa*, Państwo i Prawo 1964/5–6, s. 837.

⁴¹ S. Dalka, *Sądowe postępowanie...*, s. 151.

⁴² Por. M. Sawczuk, *Zdolność...*, 74 i 75; A. Szpunar, *Legitymacja bierna przy odpowiedzialności za wypadki samochodowe*, *Palestra* 1963/5, s. 7 i nn.; A. Filcek, *Zagadnienie biernej legitymacji w procesach cywilnych na tle ustawy o wzmożeniu ochrony mienia społecznego przed szkodami wynikającymi z przestępstwa*, *Nowe Prawo* 1962/4, s. 483 i 484; J. Jodłowski, w: *idem*, Z. Resich, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 1987, s. 216.

⁴³ E. Gapska, J. Studzińska, *Postępowanie nieprocesowe*, LexisNexis, Warszawa 2015, s. 133 i nn.

W procesie legitymacja procesowa musi zachodzić zarówno po jednej stronie, jak po drugiej stronie procesowej. W związku z tym można wyróżnić legitymację procesową czynną, która przysługuje powodowi oraz legitymację procesową bierną, która z kolei przysługuje pozwanemu. Z uwagi natomiast, że w postępowaniu nieprocesowym nie mamy do czynienia z zasadą dwustronności, to zazwyczaj legitymacja procesowa uczestnika postępowania nieprocesowego będzie oceniana przez pryzmat posiadanego interesu prawnego.

Legitymacji procesowej nie można utożsamiać z legitymacją do dokonywania poszczególnych czynności procesowych. Legitymacja do dokonania konkretnej czynności procesowej zależna jest nie od stosunku podmiotu do przedmiotu⁴⁴, lecz od stosunku podmiotu do postępowania i jego dynamiki⁴⁵. Legitymacja do dokonania czynności procesowej jest niewątpliwie uprawnieniem strony lub uczestnika do dokonania określonej czynności procesowej na podstawie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego przewidujących możliwość dokonania takich czynności.

8. Podsumowując, należy podnieść, że wskazanych atrybutów stron i uczestników postępowania nieprocesowego nie można, pod względem ich struktury (natury prawnej) i konsekwencji ich braku, analizować na tej samej płaszczyźnie. Niewątpliwie są to bardzo ważne i skomplikowane zagadnienia w prawie procesowym cywilnym. Całościowe ich omówienie przekraczałoby ramy niniejszego opracowania, stąd też zdecydowano się jedynie na zasygnalizowanie niektórych kwestii.

Odnosząc się natomiast do braków wskazanych powyżej przymiotów, to uzasadnione jest zwrócenie uwagi na to, że zdolność sądowa i zdolność procesowa są przesłankami procesowymi, których brak skutkuje odrzuceniem pozwu, oczywiście z uwzględnieniem możliwości ich wcześniejszej konwalidacji. Natomiast brak zdolności postulacyjnej uniemożliwia dokonanie samodzielnej określonej czynności, a zatem czynność w takim wypadku jest ważna, aczkolwiek nieskuteczna. Zdecydowanie inaczej już kształtuje się kwestia braku legitymacji procesowej. Pogląd większości zakłada, że legitymacja procesowa jest przesłanką materialnoprawną i nie może być oceniana przez ten sam pryzmat co przesłanki procesowe, albowiem jako przesłanka materialnoprawna warunkuje merytoryczne rozpatrzenie żądania, a nie samo wszczęcie procesu czy też postępowania

⁴⁴ Por. **W. Broniewicz**, *Pojęcie legitymacji...*, s. 83; **M. Waligórski**, *Proces cywilny – funkcje i struktura*, Warszawa 1947, s. 132.

⁴⁵ Por. **J. Mokry**, *Odwolalność czynności procesowych w sądowym postępowaniu cywilnym*, PWN, Warszawa 1973, s. 83.

nieprocesowego (co z kolei ma miejsce już w odniesieniu do zdolności sądowej i zdolności procesowej). W interesie powoda leży więc wykazanie posiadania legitymacji procesowej przez niego, jak i przez pozwanego. Brak legitymacji zarówno czynnej, jak i biernej prowadzi do oddalenia powództwa. Podobnie należy oceniać brak legitymacji procesowej uczestnika postępowania nieprocesowego, gdzie brak tego przymiotu uzasadnia konieczność oddalenia wniosku⁴⁶. W doktrynie jednak pojawiają się odmienne poglądy w przedmiocie skutków braku legitymacji procesowej. Zdaniem niektórych przedstawicieli doktryny procesu cywilnego brak legitymacji może prowadzić także do odrzucenia pozwu. W opinii H. Trammera „[...] w procesie o rozwód legitymacją ma tylko małżonek, a sąd – stwierdziwszy, że pozew pochodzi od osoby nieuprawnionej do wniesienia pozwu – winien pozew odrzucić z urzędu”⁴⁷. Za odrzuceniem pozwu na skutek braku legitymacji procesowej opowiedzieli się także J. Jodłowski i T. Misiuk⁴⁸. W nauce polskiej obecnie dominuje stanowisko, opowiadające się za oddaleniem powództwa na skutek braku legitymacji procesowej, a nie odrzuceniem pozwu⁴⁹. Zanim jednak nastąpi oddalenie powództwa, przepisy Kodeksu postępowania cywilnego przewidują możliwość tzw. uzdrowienia braku legitymacji procesowej. Może to nastąpić na skutek zmian podmiotowych (art. 194, art. 195, art. 196 k.p.c.). Nie zawsze uzupełnienie legitymacji może nastąpić w tym trybie, bowiem tryb ten odnosi się tylko do pierwotnego braku legitymacji (a więc tego, który istniał od wszczęcia procesu), a nie następczego, do którego to z kolei stosuje się przepisy art. 83, 174, 192 pkt 3 k.p.c.⁵⁰

Uwzględniając dotychczasowe rozważania, właściwe jest stwierdzenie, że przymioty stron procesowych oraz uczestników postępowania nieprocesowego mogą zostać podzielone na te, które są z natury procesowe i autonomiczne w swej istocie (jak zdolność sądowa i zdolność procesowa) oraz te, które uzależnione są

⁴⁶ Por. **E. Gapska, J. Studzińska**, *Postępowanie nieprocesowe*, LexisNexis, Warszawa 2015, s. 156 i nn.

⁴⁷ **H. Trammer**, *Następcza bezprzedmiotowość procesu cywilnego*, Warszawa 1956, s. 37.

⁴⁸ **J. Jodłowski**, w: **idem, Z. Resich**, *Postępowanie...*, s. 221 i 222; **T. Misiuk**, *Udział organizacji społecznych w ochronie praw obywateli w sądowym postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1972, s. 162. Stanowisko to poddane zostało krytyce przez **W. Broniewicza**, *Recenzja Podręcznika J. Jodłowskiego, Z. Resicha, Postępowanie cywilne*, Palestra 1980/10, s. 86; **idem**, *Pojęcie legitymacji...*, s. 93.

⁴⁹ Por. **H. Mądrzak**, w: **idem, E. Marszałkowska-Krześ**, *Postępowanie...*, s. 108; **S. Włodyka**, *Podmiotowe przekształcenie powództwa*, PWN, Warszawa 1968, s. 68; także **L. Błaszczak**, *Pozycja...*, s. 142 i nn.

⁵⁰ Por. **S. Włodyka**, *Podmiotowe przekształcenia...*, s. 68; zob. także **L. Błaszczak**, *Pozycja...*, s. 145.

od innych dziedzin prawa i których istnienie jest warunkowane nie tyle procesową regulacją, co prawa materialnego (jak legitymacja procesowa).

Bibliografia

Akty prawne:

- k.c. – ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. z 1964 r., nr 16, poz. 93 z późn. zm.).
k.p.c. – ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 1964 r., nr 43, poz. 296 z późn. zm.).
k.s.h. – ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2000 r., nr 94, poz. 1037 z późn. zm.).
Ustawa z dnia 24 czerwca 1994 r. o własności lokali (Dz.U. z 1994 r., poz. 85, poz. 388 z późn. zm.).
Ustawa z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze (Dz.U. z 1982 r., nr 30, poz. 210 z późn. zm.).

Opracowania:

- Allerhand M., *Kodeks postępowania cywilnego, część I*, Lwów 1932.
Bardzki J., *Spór z samym sobą*, Palestra 1929, s. 45–46.
Bartoszewicz A., *Postępowanie o uznanie za zmarłego i stwierdzenie zgonu*, Wolters Kluwer, Warszawa 2007.
Markiewicz K., *Postępowanie w sprawach depozytowych*, Wolters Kluwer, Warszawa 2007.
Berutowicz W., *Postępowanie cywilne w zarysie*, LexisNexis, Warszawa 1984.
Berutowicz W., *Znaczenie prawne sądowego dochodzenia roszczeń*, PWN, Warszawa 1966.
Błaszczak Ł., Gil I., Rudkowska-Ząbczyk E., Marszałkowska-Krzes E., *Postępowanie cywilne*, C.H. Beck, Warszawa 2008.
Błaszczak Ł., *Podmiotowość procesowa jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi oraz innych struktur organizacyjnych z perspektywy art. 64 k.p.c.*, w: E. Gniewek (red.), *Podmiotowość cywilnoprawna w prawie polskim. Wybrane zagadnienia*, „Prawo CCCIV”, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2008, s. 27–34.
Błaszczak Ł., *Pozycja handlowej spółki osobowej w procesie cywilnym*, TNOiK, Toruń 2006.
Błaszczak Ł., *Spółka osobowa prawa handlowego jako strona procesu cywilnego. Wybrane zagadnienia na tle procedury cywilnej*, w: J. Frąckowiak (red.), *Kodeks spółek handlowych po pięciu latach*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2006, s. 273–284.
Broniewicz W., Marciniak A., Kunicki I., *Postępowanie cywilne w zarysie*, LexisNexis, Warszawa 2014.
Broniewicz W., *Glosa do uchwały z dnia 16 kwietnia 1991 r. (III CZP 23/91)*, Przegląd Sądowy 1992/9, s. 100–103.
Broniewicz W., *Pojęcie legitymacji procesowej*, w: *Studia z procesu cywilnego*, Katowice 1986, s. 82–90.
Broniewicz W., *Postępowanie cywilne w zarysie*, LexisNexis, Warszawa 1983.
Broniewicz W., *Postępowanie cywilne w zarysie*, LexisNexis, Warszawa 2005.
Broniewicz W., *Postępowanie cywilne*, LexisNexis, Warszawa 2008.
Broniewicz W., *Przyczyny oddalenia powództwa*, Państwo i Prawo 1964/5–6, s. 837–845.

- Broniewicz W.**, *Recenzja Podręcznika J. Jodłowskiego, Z. Resicha, Postępowanie cywilne*, Palestra 1980/10, s. 86–87.
- Broniewicz W.**, *Zdolność sądowa i legitymacja procesowa w projekcie k.p.c.*, Państwo i Prawo 1960/11, s. 826–832.
- Broniewicz W.**, *Zdolność sądowa w postępowaniu cywilnym*, Nowe Prawo 1966/5, s. 573–576.
- Dalka S.**, *Sądowe postępowanie cywilne. Założenia ogólne i proces cywilny*, Gdańsk 1984.
- Dobrzański B., Lisiewski M., Resich Z., Siedlecki W.**, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. I, pod red. Z. Resicha i W. Siedleckiego, PWN, Warszawa 1969.
- Ereciński T., Gudowski J., Jędrzejewska M., Weitz K., Grzegorzczak P.**, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie rozpoznawcze*, t. I, wyd. 4, pod red. T. Erecińskiego, LexisNexis, Warszawa 2012.
- Filcek A.**, *Zagadnienie biernej legitymacji w procesach cywilnych na tle ustawy o wzmożeniu ochrony mienia społecznego przed szkodami wynikającymi z przestępstwa*, Nowe Prawo 1962/4, s. 483–484.
- Flaga-Gieruszyńska K.**, *Zastój procesu cywilnego*, Szczecin 2011.
- Gapska E., Studzińska J.**, *Postępowanie nieprocesowe*, LexisNexis, Warszawa 2015.
- Gołąb S., Wusatowski Z.**, *Kodeks postępowania cywilnego. Część pierwsza. Postępowanie sporne*, Kraków 1932.
- Gołąb S.**, *Strona procesowa w kodeksie postępowania cywilnego*, Czasopismo prawnicze i ekonomiczne 1939/32/1–6, s. 2–10.
- Góra-Błaszczkowska A.**, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, tom I, art. 1–729*, pod red. eadem, C.H. Beck, Warszawa 2013.
- Jagiela J.**, *Brak zdolności sądowej i procesowej – jako podstawa wznowienia postępowania cywilnego*, Przegląd Sądowy 2002/2, s. 29–37.
- Jodłowski J., Siedlecki W.**, *Postępowanie cywilne. Część ogólna*, Warszawa 1958.
- Jodłowski J., Resich Z., Lapierre J., Misiuk-Jodłowska T.**, *Postępowanie cywilne*, LexisNexis, Warszawa 2003.
- Jodłowski J., Resich Z., Lapierre J., Misiuk-Jodłowska T., Weitz K.**, *Postępowanie cywilne*, LexisNexis, Warszawa 2009.
- Jodłowski J., Resich Z.**, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 1987.
- Kaczmarek P.**, *Zdolność sądowa jako problem teorii prawa*, Wolters Kluwer, Kraków 2006.
- Kosik J.**, *Zdolność państwowych osób prawnych w zakresie prawa cywilnego*, Warszawa 1963.
- Krzemiński Z.**, *Zdolność sądowa i procesowa jednostek nie posiadających osobowości prawnej*, Palestra 1958/7–8, s. 69–71.
- Litauer J.J.**, *Kodeks postępowania niespornego. Księga I. Część ogólna*, Łódź 1946
- Lubiński K.**, *Udział prokuratora w postępowaniu nieprocesowym w ujęciu prawno-porównawczym*, w: E. Łętowska (red.), *Proces i Prawo. Rozprawy prawnicze. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Jerzego Jodłowskiego*, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź 1989, s. 97–105.
- Marszałkowska-Krześ E., Gil I.**, *Postępowanie w sprawach upadłościowych i rejestrowych*, C.H. Beck, Warszawa 2011.
- Marszałkowska-Krześ E., Błaszczak Ł., Gil I., Rudkowska-Ząbczyk E.**, *Postępowanie cywilne*, C.H. Beck, Warszawa 2013.
- Marszałkowska-Krześ E.**, *Postępowanie nieprocesowe w sprawach osobowych oraz rodzinnych*, Wrocław 2012.

- Marszałkowska-Krzes E.**, *Ustawa o Krajowym Rejestrze Sądowym. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2001.
- Marszałkowska-Krzes E.**, *Wpisy w rejestrze przedsiębiorców dotyczące spółek handlowych*, C.H. Beck, Warszawa 2004.
- Maziarz A.**, *Formalizm w postępowaniu wieczystoksięgowym*, Warszawa 2012.
- Mądrzak H., Marszałkowska-Krzes E.**, *Postępowanie cywilne*, C.H. Beck, Warszawa 2003.
- Mądrzak H.**, *Pozycja osobowych spółek handlowych w postępowaniu cywilnym (na przykładzie spółki jawnej)*, w: **R. Szytk** (red.), *Kodeks spółek handlowych. Studia i materiały*, Poznań 2001, s. 411–426.
- Mądrzak H.**, *Zdolność sądowa a zdolność prawna (uwagi wokół upodmiotowienia niektórych struktur organizacyjnych w prawie cywilnym i procesowym)*, w: **R. Szytk** (red.), *II Kongres Notariuszy Rzeczypospolitej Polskiej – referaty i opracowania*, Poznań 1999, s. 180–190.
- Misiuk T.**, *Udział organizacji społecznych w ochronie praw obywateli w sądowym postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1972.
- Mokry J.**, *Odwolalność czynności procesowych w sądowym postępowaniu cywilnym*, PWN, Warszawa 1973.
- Piasecki K.**, *Postępowanie sporne rozpoznawcze w sprawach cywilnych*, C.H. Beck, Warszawa 2011.
- Resich Z.**, *Przesłanki procesowe*, Warszawa 1966.
- Rowiński T.**, *Interes prawny w procesie cywilnym i w postępowaniu nieprocesowym*, Warszawa 1971.
- Sawczuk M.**, *Zdolność procesowa w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1963.
- Schmidt R.**, *Lehrbuch des deutschen Zivilprozessrechts*, Leipzig 1910.
- Siedlecki W.**, *Zarys postępowania cywilnego*, Warszawa 1966.
- Siedlecki W.**, *Czynności procesowe*, Państwo i Prawo 1951/11, s. 698–705.
- Siedlecki W.**, *Postępowanie nieprocesowe*, Warszawa 1988.
- Siedlecki W.**, *Przegląd Orzecznictwa Sądu Najwyższego*, Państwo i Prawo 1959/7, s. 95–97.
- Siedlecki W., Świeboda Z.**, *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 2003.
- Siedlecki W., Świeboda Z.**, *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 2000.
- Siedlecki W.**, *Zarys postępowania cywilnego*, Warszawa 1966.
- Stempniak A.**, *Postępowanie o dział spadku*, C.H. Beck, Warszawa 2010.
- Szpunar A.**, *Legitymacja bierna przy odpowiedzialności za wypadki samochodowe*, Palestra 1963/5, s. 7–12.
- Trammer H.**, *Następcza bezprzedmiotowość procesu cywilnego*, Warszawa 1956.
- Waligórski M.**, *Polskie prawo procesowe cywilne. Funkcja i struktura procesu*, Warszawa 1947.
- Waligórski M.**, *Polskie Prawo Procesowe. Funkcja i struktura procesu*, Warszawa 1947.
- Włodyka S.**, *Podmiotowe przekształcenie powództwa*, Warszawa 1968.
- Zieliński A.**, *Postępowanie cywilne. Kompendium*, C.H. Beck, Warszawa 2000.

Orzeczenia sądów

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2014 r. (IV CSK 470/13), IV CSK 470/13, LEX nr 1480192.

Łukasz BŁASZCZAK
Elwira MARSZAŁKOWSKA-KRZEŚ

**PROCESS ATTRIBUTES PARTIES AND PARTICIPANTS IN THE NON-LITIGIOUS PROCEEDINGS
NECESSARY FOR THE INVESTIGATION OF LEGAL PROTECTION THROUGH THE COURTS.
SELECTED ISSUES**

(S u m m a r y)

This paper concerns the extremely important problems related to the attributes of litigants and of participants in non-contentious proceedings. The attributes of litigants and participants are necessary elements to take part in legal proceedings. This concerns both the procedural steps as well as the appearance in defined roles in the proceedings.

Keywords: judicial capacity; right of action; non-litigious proceedings